

ДО СИВИХ ГІР

(повість)

Ізнову той дзвін... Вона завжди здригалася, коли чула його. Вже знала, не віщує він нічого доброго. Навіть, коли дзвонив, сповіщаючи про свято, коли у людей була радість. Все одно насторожував у передчутті чогось лихого.

Очі її були великі-великі, в них часто можна було побачити щось схоже на переляк, а в погляді – щось від немовляти, яке вперше глянуло на той світ і здивувалося йому. Міцно вчепившись за худенькі плечі, тягарем тримався незугарний горб, викривлюючи її спину, спираючи дихання. Коли вона прийшла в цей світ, також озвався дзвін, бо саме був Великдень, і люди поспішали до церкви з кошиками святити паски. Чому вона так боялася його, ще малою дитиною, і навіть тепер, – не знала. Але завжди, коли чула його, затуляла вуха, таким нестерпним він для неї був. Зненацька, натужно й протяжно озивався він, а далі бив гучніше, ритмічніше і швидше, здавалось, у самісіньке серце, у самісіньку душу, в усі нутроці, немов хотів її ще більше приголомшити, налякати до смерті, розчавити... Вона щулилася, згиналася, немов несила їй було втримати усю ваготу цього звуку. А дзвін все бив і бив. За мотузку смикали чимраз відчайдушніше – старий, глухий паламар вперто намагався видобути з нього ще більше звуку і сили. Йому було все мало й мало. А може, він мав з того заняття якусь свою, особливу втіху, бо кажуть, коли розгойдував мотузку, всміхався... Вона якось запитала його: «А чого ви, дядьку, коли гойдаєте дзвін, всміхаєтеся?» Па-

ламар нічого не відказав, тільки стеноу плечима. Мабуть, не хотів відкрити своєї таємниці, а може, й сам цього не знав, а то й просто не дочув...

Дзвін лунав на все село і всі знали, що знову прийшла біда, запанувало в чийсь оселі горе. Вона вже наперед знала, що це означає. Знала і чекала, коли завтра йтимуть люди тією стежкою до церкви, що на пагорбі, чоловіки з похиленими головами, жінки у чорних хустках із посірілими обличчями, нестимуть хреста і домовину... А вона вибіжить на шлях і запитає: «А кого то несуть? Хто то вмер?» Так само колись несли її маму. Вона так не хотіла, припала до її холодного тіла, вчепившись зо всіх сил, а її відірвали чужі недобрі руки, чужі байдужі люди і понесли любу мамунцю тією ж стежкою до церкви, а з церкви на цвинтар, і там закопали в глибоку, страшну, чорну яму, і батько не зміг цьому завадити, враз став таким безсилим, безпорадним, розгубленим, а від того, здавалося, навіть поменшав... А ще – ніби зненацька перетворився на чужого, став, немов та тінь – мовчазна, сувора, темна...

Але довго бути таким не зміг, а радше не захотів. Ще й три літа не минуло, як привів у їхню хату іншу жінку, молоду вдовицю Ганку. Вона прийшла з великими клунками і замурзаним десятирічним Ільком за руку, що, визираючи з-за матеріної спідниці, показував їй язика. Ганка була дебели і гарна, з густим чорним волоссям і такими ж бровами. Батько всміхався, трохи ніби зніяковіло, засоромлено. Таким вона його ще ніколи не бачила й від того відчувала якесь сум'яття.

– Ходи-но сюди, Ясько, – покликав її батько, – це твоя нова мати. Будь з нею лагідною та слухняною.

Яська, потупившись, не рушила з місця. Так і хотілося сказати: але ж це зовсім не моя мамунця, то мати Ілька, що разом з іншими дітьми кидав у неї, Яську, камінням та порохом, ще й насміхався, гукаючи за нею «горбунка»... Але вона знала, що такими словами роз-

гніває батька. Він усміхався так, як не усміхався вже давно, і їй подобалась його усмішка, їй зовсім не хотілося, щоби він гнівався, і дівчинка, примусивши себе, на кілька кроків наблизилась до мачухи, і глянувши спідлоба, спробувала навіть всміхнутися, так само, як батько.

– От і добре, – промовила Ганка, перехопивши її погляд, – ти вже велика дівка, скільки тобі років? П'ятнадцять? Маєш мені помагати. Хата зовсім занедбана...

– Помагатиме, – жваво відказав замість Яськи батько, – вона хоч і не зовсім мудра, але слухняна. Робитиме, що загадаєш. А чогось і навчиш, бо мати її, бідолашну, жаліла та до роботи зовсім не змушувала.

– От і добре, – знову озвалася Ганка, звільняючи клунки і роззираючись по хаті, оцінюючи все довкола оком господині. Трохи облаштувавшись, вона звеліла Ясьці принести відро води з криниці й замести долівку, а сама заходилася гримати баняками, вголос міркуючи, що б то зготувати на обід. Ясьці й самій захотілося зробити приємність для тієї гарної жінки з чорними бровами. Нехай не думають, що вона нероба, вона все зможе. Миттю кинулася до криниці, принесла води. І батько їй задоволено всміхнувся, і навіть підморгнув... Він вже давно так не підморгував. Жваво взявши мітлу до рук, Яська заходилась замітати. Мітла була велика, незграбна і зовсім не слухалася, здіймаючи купу порошу. Вона була схожа на жеребця, дикого, норовистого, необ'їждженого. Яська так і сказала: «А мітла схожа на жеребця», від чого Ілько зареготав, а мачуха тільки важко зітхнула і скрушно похитала головою. Відібравши мітлу, Ганка заходилася підмітати, примовляючи: «Ось, дивись, так слід замітати».

Батько задоволено всміхнувся у вуса, а Яська стояла, погупившись, мнучи поділ блаженької сукні в руках, відчуваючи нестерпну провину. Навіщо вона таке сказала? Може, мітла Ганці куди більше нагадує віслюка?

Неповороткого і впертого, з яким вона все ж вміє поводитись, і Ясьчині слова її розгнівали... Цілком на те схоже. Ясьці хотілося сказати, що наступного разу вона обов'язково зуміє все зробити, як слід, але вирішила, що краще буде змовчати, не обіцяти нічого, бо обіцянки, як вже знала зі свого досвіду, буває, дуже сердять людей, так, як іноді – її батька. Вона добре пам'ятала, як якось не припильнувала, забавившись, корови і та наробила в сусідському городі шкоди. Яська пообіцяла, що наступного разу корова цього не робитиме. Батько ж її побив, а за рочок корову продав, бо вона продовжувала шкодити, і він не міг їй дати ради.

Забившись в куток, під стіл, Яська з особливим задоволенням спостерігала, що діється в кухні. Після мамунці ще ніхто тут не порався. Щоправда заходила іноді сусідка, приносила їм щойно зварену юшку, а то й свіжих вареників чи коржиків, і, споглядаючи, як Яська жадібно їсть, важко зітхала і говорила до батька, що йому треба подбати про дитину. Коли Ясьці набридала самотність, вона завжди приходила до сусідки. Жінка ця була мовчазна й сувора, проте добра. Наливала їй тарілку юшки, і Яська поволі їла, дивлячись, як та пораяється в хаті. То вона якось нарадила батькові Ганку, Яська чула, як та згадувала її ім'я і казала, що Ганка добра господиня. І справді, тільки добра господиня може почуватися в чужій хаті, як у своїй, а схоже, Ганка саме так почувалася. Яська вдихала запах смаженої цибулі, зажмуривши від задоволення очі, ковтаючи слину. Батько, що взявся полагодити ослінчика, в якого відпала ніжка, час від часу кидав роботу, підходив до Ганки, якось дивно гладив її по плечах, стискаючи їх, і щось шепотів на вухо, від чого Ганка надто дзвінко сміялася й пошепки відказувала:

– Зажди, бач, який нетерплячий, дай хоч обід зготувати...